
TANULMÁNYKÖTET BARÁTNÉ HAJDU ÁGNES KÖSZÖNTÉSÉRE

PATAKI FRUZZSINA¹

Kiszl Péter – Németh Katalin (szerk. 2020): *Információközvetítés és közösségépítés – multifunkciós könyvtári hálózatok*. Budapest, ELTE BTK Könyvtár- és Információ-tudományi Intézet. 342 p. ISBN 978-963-489-175-8
DOI: <https://doi.org/10.21862/inkoz>

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtár- és Információtudományi Intézete (ELTE KITI) ezzel a tanulmánykötettel köszönti Barátné Hajdu Ágnes születésnapja alkalmából. Az ELTE Barátné Hajdu Ágnes kiemelkedő tudományos és oktatói tevékenységét egyetemi tanári kinevezéssel ismerte el. A tanulmánykötetnek már címe is jól utal a professzor asszony sokoldalú munkásságára és a könyvtáros szakma iránti mély elkötelezettségére, amelyről legutóbb a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* című folyóirat vele készült interjújában² vallott. Az ünnepeltnek mind az oktatásban, mind a tudomány területén, mind a szakmai közéletben meghatározó a szerepe. Könyvtárosok nemzedékeinek adta át tudását oktatóként, szakkönyvek, jegyzetek, tanulmányok írójaként, tudományos és szakmai rendezvények előadójaként. De tanítványait nemcsak tudományos ismeretekkel vértette fel, hanem ránevelte őket a könyvtárak és a könyvtáros szakma iránti elhivatottságra is. Olyan tanáregyenység ő, aki személyes példájával – úgyszeretetével, a könyvtáros szakmáért végzett áldozatos munkájával – is hat diákjaira. Barátné Hajdu Ágnes nemcsak a magyar könyvtártudomány és a hazai szakmai élet kiemelkedő alakja; a nemzetközi könyvtárügyben is elismerés övezi.

A különböző nemzetközi szervezetekben betöltött funkciói mellett megválasztották az *International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA* Governing Board tagjának (A Könyvtáros Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetségének Igazgató tanácsa) – elsőként a magyar könyvtárosok közül, ráadásul a maximálisan betölthető két ciklusra 2015–2019 között. Kiszl Péter erről a munkásságról – a könyvtár-diplomácia magyarországi történetét fókuszba helyező elemzés után – ad széles áttekintést az első fejezetben, kiemelve a szakma nemzetközi szervezeteiben való kivételesen aktív tevékenységét. Ebből az összeállításból is

¹ Pataki Fruzsina könyvtáros, Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Budapest

² Tószegi Zsuzsanna: „Aki tisztséget kapott, töltsse be tisztségét, aki tanító, tanítson”. *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*. 29. 5. 32–45. p.

látszik, Barátné Hajdu Ágnes méltán nevezhető – a szerző szavaival élve – a „könyvtártudomány és a könyvtárosképzés nagykövetének”.

Ahogy a bevezetőben olvasható, a kötet a „könyvtárak megújulásának sokszínűségét kívánja bemutatni” a könyvtári funkciók bővülése, átértékelése és az információközvetítés technikájának átalakulása tükrében. A tanulmányok olvasása közben egyaránt betekintést kapunk a hagyományos könyvtári feladatok módosulásáról, a különböző könyvtártípusokban folyó tevékenységek során szerzett tapasztalatokról, valamint a társadalomban és a kultúrában betöltött szerepükről is.

A könyv első részében az olyan klasszikus könyvtárosi tevékenységek alakulástörténetének újabb kutatásait tekinthetjük át, mint a bibliográfiák keletkezése, a tartalmi feltárás és az osztályozási rendszerek történeti változásai. *Bibor Máté* és *Gazda István* írásai egyaránt a távolabbi múltba vezetnek vissza. *Bibor Máté Gyulaffi Lestár* születési dátumának pontos meghatározásáról ír. *Gazda István* a tudóstársaságok, -egyesületek információközvetítő tevékenységét, a tudományos kommunikációban betöltött szerepét mutatja be az 1825 és 1867 közötti időszakban a reáltudományok területén. *Dippold Péter* publikációjában a hagyományos, valamint a webes szakbibliográfiák készítéséről olvashatunk. Az átalakulást kisebbségkutatási bibliográfiákon keresztül mutatja be, többek között Közép-Kelet-Európa kisebbségei válogatott bibliográfiájának példáján, a német Ethnodoc-on és az Erdélyi Magyar Adatbankon, valamint a legújabb németországi tematikus adatbázisokon keresztül. A könyvtárak alapvető feladatai közé tartozik a dokumentumok tartalmi rendszerezése, feltárása. *Csik Tibor* tanulmányában az 1945 és 1970 közötti korszak könyvtári osztályozását meghatározó eszméket és törekvéseit tekinti át. Ennek során számos neves szakember – mint *Mortimer Taube*, *Hans Peter Luhn* – elképzeléseit ismerteti, s összefoglalást kapunk a facettás rendszerekről éppen úgy, mint az ETO vagy a PRECIS fejlesztéseiről. A tudásreprezentáció témáját tárgyalja *Dula Marina* tanulmánya is, amely a többnyelvű teauruszok kialakulásáról és a teauruszok szabványosításáról ad átfogó képet. *Nagy Enikő* a könyvtárak működésének egy további kulcsfontosságú részével, a referenz szolgáltatások hazai változásával, az üzleti információk és online tájékoztatással foglalkozik tanulmányában. Összeveti továbbá, hogy a felsőfokú oktatásban, a különböző könyvtárosképző helyeken hogyan jelennek meg ezen szolgáltatások a tantárgyak között.

Ezt követően áttekintést kapunk az egyes könyvtártípusokban megjelenő olyan információforrásokról, tudásbázisokról, amelyek a modern kor technikai változásai-val együtt folyamatosan fejlődnek, hozzásegítve ezzel az olvasókat az általuk keresett információk minél részletesebb és pontosabb megtalálásához. A könyvtárügyben is alapvető fontosságú a jogi szabályozás, a könyvtári rendszer jó működését biztosító feltételként. *Fehér Miklós* az 1997. évi CXL. törvény 2012-ben és 2017-ben hatályos szövegét vizsgálja meg, valamint a megyei könyvtárak 2017-es beszámolójában megjelenő, a törvény egyes pontjaira való reagálásokat elemzi. *Mészáros Kornélia* az egyházi könyvtárak szerepét, az információs műveltség oktatását mutatja be az élethosszig tartó tanulás folyamatában. A felsőoktatási könyvtárak információszolgáltatásának egyik feladata az egyetemen oktatott tudományterületeken létre-

jövő ismeretek, adatok minél gyorsabb elérhetővé tétele a hallgatók, kutatók és az oktatók számára. Az egyetem falain belüli kutatások eredményeként létrejövő dokumentumokhoz való hozzáférés a digitális technika révén mára már nem jelent problémát. A felsőoktatási intézményeknél kialakított repozitóriumok a tudástárak új típusát jelentik. *Virágos Márta* a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtárban létrehozott intézményi repozitóriumból és az arra épülő szolgáltatásról ír részletesen. *Lencsés Ákos* írásában az *Elektronikus Információszolgáltatás Nemzeti Programban – EISZ* – részt vevő, határon túli magyar intézményekről, illetve az információforrásokhoz való hozzáférésükről olvashatunk bővebben. A projekt segítségével 2019-ben 26 határon túli intézmény közel 5000 magyar e-könyvhöz, valamint különböző adatbázisokhoz férhet hozzá, ezzel segítve az ott élő magyarokat a szakirodalom elérésében. *Boda Gáborné Köntös Nelli* tanulmányában az étel-miszer-biztonság kapcsán a vásárlói tudatosságra, s az ehhez szükséges információk megszerzésére helyezi a hangsúlyt. Ebben pedig szintén nagy szerepük van a könyvtáraknak és a könyvtárosoknak, akik közvetíteni tudják az olvasók felé a *Nemzeti Ételmiszerlánc-biztonsági Hivatal – Nébih* oldalán megtalálható adatbázisokban rejlő, mindenki számára fontos információkat. *Tóth Máté* a 2017-es országos reprezentatív olvasás- és könyvtárhasználati felmérés adatait demográfiai bontások szerint csoportosítva mutatja be, arra a kérdésre keresve a választ, hogy egy könyvtár szolgáltatásait mennyire tudják hasznosítani az olvasók.

Napjaink könyvtárainak működésében kiemelt szerepe van a szociális funkciónak, így az intézményekben kialakított közösségi tereknek is, amelyek az egyes olvasói rétegek kiszolgálására összpontosítanak. Az intézmények ezen rendeltetése még inkább előtérbe kerül a megyei, valamint az iskolai intézmények könyvtárai esetében, hiszen itt a fiatalabb korosztály nagyobb számban jelenik meg. *Németh Katalin* az autizmussal élő olvasók információhoz való hozzáférésének fontosságára hívja fel a figyelmet. Kiemelten kell foglalkozni a látás-, hallás- és mozgássérült olvasók, illetve az akadálymentesítés mellett az értelmi fogyatékkal élők könyvtárhasználati igényeivel és a szükséges feltételek megteremtésével is, például az ún. „csendes órák” rendszeresítése által. *Ramháb Mária* a Bács-Kiskun megyei könyvtárakba kalauzolja el az olvasót. Írásában bemutatja, milyen változásokon mentek keresztül a megyei könyvtári hálózatba tartozó intézmények közösségi terei az elmúlt 15 évben, folyamatosan bővülve, barátságos belső tereket teremtve lehetőleg minden korosztály számára a legkisebbektől a felnőtt korosztályig. Az iskolai könyvtárak szerepéről, arról a lehetőségről, hogy „harmadik helyként”, közösségi térként is funkcionáljanak, *Kámán Veronika* ír tanulmányában. A kötetben nemzetközi kitekintést is kapunk a könyvtárakról norvég, valamint olasz példák alapján. A norvég könyvtárak információközvetítő szerepét, továbbá a Torinói Királyi Könyvtár és az Andrea della Corte Zenei Könyvtár szolgáltatásait *Zsámbékiné Domsa Zsófia* és *Kőműves Renáta* tanulmányaiból ismerhetjük meg részletesen.

A tanulmánykötet utolsó részében a technológiai fejlődést, a webarchiválást, a digitális könyvtárakat, valamint a könyvtároshallgatók digitális kompetenciáit és az online tartalmakhoz fűződő viszonyukat elemzik a szerzők. *Lengyelne Molnár*

Tünde tanulmányában a XXI. századi technológiai fejlődés hatásait vizsgálja a könyvtárak vonatkozásában. Bemutatja, milyen elvárások befolyásolják a könyvtárak humán erőforrásait, valamint külföldi és hazai példákon keresztül szemlélteti, hogy a digitális világ milyen lehetőségeket nyújt a könyvtárak számára a virtuális térben. *Kosztayné Mátrai Rita* webarchiválásról szóló írásában a közgyűjtemények internetarchiválásának segítéséről olvashatunk. A tanulmány felhívja a figyelmet a webarchiválás során előforduló gyakori hibákra, majd a szerző ajánlásokkal zárja közleményét. A közösségi média is egyre nagyobb szerepet kap a könyvtárak mindennapjaiban. *Fodor János* a világháló mai veszélyeire és problémáira reflektálva a könyvtárak szerepét – klasszikus és közösségi feladataikon túl – abban is fontosnak látja, hogy hitelesen kommunikálni tudjanak, a különböző generációk tapasztalatait megőrző, a technológiai változásokat kihasználó digitális tudástárakat teremtsenek. *Kerekes Pál* ezt a témát viszi tovább, de ír a hálózati formák megjelenésének hatásáról, az archívumok jelentésének megváltozásáról az irattárak, könyvtárak életében. *Eszenyiné Borbély Mária* és *Senkei-Kis Zoltán* a könyvtárosképzésben részt vevő hallgatók ismereteit, kompetenciáit vizsgálja. *Eszenyiné Borbély Mária* a 2019-es hallgatói digitális kompetenciákkal kapcsolatos felmérés eredményeit tárja az olvasó elé, *Senkei-Kis Zoltán* pedig a tanulók jogtudatosságát, az online tartalmak felhasználásának törvényes kereteihez való hozzáállásukat vizsgálja.

Az internet fejlődésével egyre több információ érhető el a világról és az emberekről is. De nemcsak pozitív oldala van annak, hogy egyre több adat válik egyre szélesebb kör számára hozzáférhetővé. A személyes adatok különösen érzékenyek, megadásuk, kezelésük külön szabályozást igényel. A személyes adatok védelme elvárás a különböző platformokon, beleértve a digitális könyvtárakban megjelenő adatokat is. *Tószegi Zsuzsanna* ezt a kérdéskört járja körül tanulmányában, előre látva, hogyan válik egyre fontosabbá a könyvtárak életében hazai és nemzetközi szinten egyaránt.

Összefoglalásképp elmondható, hogy a tanulmánykötet bemutatja napjaink modern könyvtárainak szerteágazó és módosuló feladatait, szerepköreit. Látható, hogy a digitális változások milyen kihívások elé állítják a könyvtárakat, amelyek mindent megtesznek annak érdekében, hogy kövessék a legújabb tudományos és szélesebb körű társadalmi trendeket, ezzel is naprakészen kiszolgálva olvasóközönségüket. A kötet tehát méltó módon köszönti Barátné Hajdu Ágnes professzor asszonyt.

A képen Valentini (Valentiny) Elvira (1883–1942) pedagógusnő látható, akinek a pályáját Pifkó Dániel mutatja be. (83–97. oldal)

Az arckép *A kolozsvári Református Leánygimnázium évkönyve az 1942–43 iskolai évről* – értesítőből való.

Az ifjú Petőfi (Petrovics) Sándort ábrázoló festmény, ismeretlen festő műve a Petőfi Irodalmi Múzeum (Budapest) gyűjteményéből.

A kép Székelyné Kőrösi Ilona tanulmányához kapcsolódik, amely Petőfi kecskeméti iskoláztatásáról és tanítójáról, Schifferdecker Dánielről szól. (55–81. oldal)